

Matser e. a.

deze Minister aandrang mogen uitoefenen om te komen tot invoering van de wet op de ruimtelijke ordening, waarover ik zoëven sprak.

Mejuffrouw **Zeelenberg** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Er zijn toch altijd verrassingen. Natuurlijk is het voor mij een voorrecht, thans in deze Kamer te spreken nadat ik het zo vaak in de Tweede Kamer heb gedaan. Het is een verrassing voor mij, dat het zo snel komt; ik dacht, dat ik nog niet aan de beurt was.

Wanneer ik mijn betoog bij de begroting van Binnenlandse Zaken een motto zou willen meegeven, dan zou dat motto kunnen zijn: Tussen twee werelden. Dit is de titel van een bundel gedichten, die een aantal jaren geleden is uitgekomen, van onze onvolprezen grote dichteres Henriëtte Roland Holst. Misschien omdat zij een vrouw is, gevoel ik mij echt met haar tussen twee werelden. Ik denk echter niet, dat haar gedachten uitgingen naar de financiële verhouding tussen Rijk en gemeenten of naar een nieuwe gemeentewet, toen zij deze gedichtenbundel schreef.

Wat betreft de financiële verhouding tussen Rijk en gemeenten gevoel ik mij reeds vanaf april 1959 tussen twee werelden. En dat zal nog wel even duren ook. Over dit wetsontwerp spreek ik thans niet. Met betrekking tot de nieuwe gemeentewet heb ik dat gevoel eigenlijk al jaren sinds Minister Beel een aantal jaren geleden bij een bespreking in de Tweede Kamer gezegd heeft, dat naar zijn mening de status van de drie grote gemeenten in ons land herziening behoeft. Deze opmerkingen van Minister Beel hebben niet onmiddellijk geleid tot herziening van de status van de drie grote gemeenten! Ik zie ook niet, dat ik dat van deze Minister spoedig mag verwachten. Met betrekking tot de wet inzake de financiële verhouding tussen Rijk en gemeenten verblijven wij misschien reeds in de nieuwe wereld. Immers, wanneer het de Minister gelukt, zijn wetsontwerp door de Tweede Kamer en door de Eerste Kamer heen te halen, dan werkt dat terug. In de jaren 1960 en 1961 leven wij dan reeds onder het nieuwe bewind. Dit zal echter onmogelijk zijn met de gemeentewet, want daarvoor ligt nog geen wetsontwerp op tafel. Er wordt alleen maar iets aangekondigd. Er is nl. aangekondigd, dat de Minister van plan is na het wetsontwerp inzake wijkraden, bijzondere raden en commissies — een wetsontwerp, dat in onze witte stukken geheten wordt: het wetsontwerp betreffende de binnengemeentelijke decentralisatie — een aantal partiële wijzigingen aan de orde te stellen. Uit de stukken heb ik verzameld, dat tot die partiële wijzigingen zullen behoren: verantwoordingsplicht, goedkeuringsrecht — waaronder ik mede versta beperking van het toezicht op de gemeentebesturen —, artikel 66 van de gemeentewet — voor zover dit de schorsing van de burgemeester betreft —, artikel 87a, artikel 276, de positie van de wethouders — ten aanzien van het „hoe” is nog geen enkele sluijer opgelicht —, het ontvangersvraagstuk — daarbij kan ik wel ongeveer aanvoelen in welke richting het zal gaan — en de gemeentelijke belastingen. Ten aanzien van het laatste wordt nog het sterkst geconcretiseerd, want er staat bij: naar aanleiding van de voorstellen, die door de commissie-Schendstok zijn gedaan. Na deze partiële wijzigingen — een groot aantal; komen zij tegelijkertijd of na elkaar?; daarmee zal dus nog wel enige tijd gemoeid zijn — wil de Minister overgaan tot herschrijving — ik spreek niet over „verschrijving”, Mijnheer de Voorzitter, een woord, dat wij in de gemeentelijke sfeer in de laatste tijd nogal vaak hebben gehoord; het verschilt één letter, maar het is iets geheel anders — van de gemeentewet. Hij hoopt, dat men dan een voortreffelijke gemeentewet zal hebben, die een stuk van formaat kan zijn.

Nu heb ik de Minister twee vragen te stellen voordat ik overstap op de punten, die ik miste in de opsomming van de partiële wijzigingen. Mijn eerste vraag is deze: Wat bedoelt de Minister met zijn mededeling, dat hij na de indiening van het wetsontwerp op de binnengemeentelijke decentralisatie zal

Zeelenberg

komen met de partiële wijzigingen? Bedoelt de Minister werkelijk wat hij heeft gezegd, nl. dat hij dadelijk na — ik voeg „dadelijk” eraan toe en dat onderstreep ik — de indiening van het wetsontwerp op de binnengemeentelijke decentralisatie tot de indiening van die partiële wijzigingen zal overgaan? Of bedoelt de Minister, dat het wetsontwerp op de partiële wijzigingen eerst moet zijn aangenomen? Ik hoop zeker het eerste en niet het laatste, want het laatste zou kunnen betekenen: het heel lang en misschien wel ad calendas graecas verschuiven. En wat bedoelt de Minister verder met het „herschrijven na de partiële wijzigingen”? Daarvoor heb ik de *Handelingen* van de Tweede Kamer opgeslagen en daarin heb ik als het ware het antwoord op mijn vraag gevonden, maar dat antwoord bevredigt mij helemaal niet. Daarom wil ik er met de Minister hier over discussiëren. De Minister zeide in de Tweede Kamer:

„De bedoeling is dan natuurlijk, dat de zaak in lapidaire vorm komt en de nummering juist zal zijn en dergelijke dingen.”

Wanneer de Minister nu werkelijk bedoelt, alleen maar een eendlezing te houden en niet meer, dan mag hij naar mijn mening niet meer spreken van „een herschrijving”, want dit wekt dan volkomen foutieve associaties en dan is hetgeen de Minister wil doen naar mijn mening ook zeer teleurstellend. Met de partiële wijzigingen — als het werkelijk die weg opgaat — kunnen een aantal urgente zaken worden opgelost, maar daarna — hierop wil ik sterk de klemtoon leggen — behoort de gehele systematiek aan de orde te komen, want dan alleen kan men naar mijn mening spreken van een wet van formaat.

De Minister wijst erop, dat er om artikel 209 van de gemeentewet een gehele problematiek is ontstaan — dit artikel regelt de bevoegdheden en de taak van het college van burgemeester en wethouders —, en zegt, dat hij deze problematiek niet voldoende urgent vindt, omdat de praktijk zich wel redt, zelfs in de allergrootste gemeenten, waar de deviatie zeer belangrijk is. Dit is een van de punten, niet opgesomd in het lijstje van de partiële wijzigingen, dat de Minister heeft gegeven, die bij de herschrijving zeker niet mogen worden vergeten. Dit is een van de zeer kardinale zaken, die dan zal moeten worden geregeld.

Ik meen, dat bij de herschrijving zeker niet zal kunnen worden ontkomen aan het bezien van de positie van de grootste drie gemeenten. Deze zaak staat niet geheel los — ik wil mij hierin op het ogenblik echter niet verdiepen — van de kwestie van de opbouw van de agglomeraties. Ik vertrouw erop — als dat niet zo zou zijn, zouden mijn fractiegenoten en ik toch wel sterk teleurgesteld zijn —, dat de Minister voor een werkelijke herschrijving na de partiële wijzigingen de weg zal openhouden. Dan zullen wij nog wel een hele tijd tussen twee werelden in moeten leven — dit zal zeker het geval zijn voor de allergrootste gemeenten —, maar ik zou de Minister dringend willen toeroepen: projecteer de grootste drie gemeenten van Nederland niet blijvend in een oude wereld, een wereld, die al meer dan honderd jaar oud is — ik zou niet willen zeggen, dat wij aan krotopruijing moeten doen, want daarvoor is de gemeentewet te goed, maar dat een heel grondige en planmatige restauratie moet plaats hebben, is toch wel zeker —, hoe schoon de wereld van de antieken ook wezen mag.

In het lijstje met urgente punten, Mijnheer de Voorzitter, heb ik gemist de modernisering van de gemeentelijke huishoudingen. Ik ben van mening, dat aan de begrotingsvoorschriften echt nog wel wat zal moeten worden gedaan. Het Rijk en de particuliere bedrijven hebben zich al lang en breed, ook het Rijk, aangepast bij de verandering der tijden, maar bij de gemeenten gebeurt dat niet of althans veel te weinig. Voor zover zij dat kunnen doen, volgen zij wel, maar door de begrotingsvoorschriften zijn er toch vele zaken, die niet goed uit de doeken kunnen komen.

Zeelenberg

In het lijstje met urgente punten — dit heb ik al duidelijk laten blijken — heb ik gemist de problematiek van de aller-grootste gemeenten. Ik kan de woorden van mijn partijgenoot Franssen in de Tweede Kamer tot de mijne maken, nl. of niet moet worden overwogen de grootste drie gemeenten een geheel eigen status te geven, buiten de gemeentewet. Ik heb zelf iets soortgelijks al eens betoegd, zij het op wat kleiner schaal en veel begrensder, nl. ten aanzien van de financiële verhouding Rijk—gemeenten, iets, dat ook in het geheel niet in het verschieft ligt.

Bij de opgesomde punten voor de partiële wijzigingen mis ik ook de positie van de burgemeester. Ik zou, voordat ik over deze positie en over kwesties, die om de burgemeesters spelen, iets meer zeg, iets willen opmerken over de burgemeesters van de grootste drie gemeenten. Zouden dezen niet vast een eigen gezicht kunnen krijgen binnen het burgemeesterskorps? Dit heeft zich in feite reeds lang voltrokken, net zoals met de colleges van burgemeester en wethouders. Hier is het veel gemakkelijker om er iets aan te doen en naar buiten van de veranderingen te laten blijken. Dit zou zich naar buiten nu ook eens moeten manifesteren. Waarom wordt er nu eens niet gepoogd om in de naamgeving hun afzonderlijke positie te doen uitkomen? In Engeland hebben bepaalde gemeenten het recht om hun mayor te noemen de lord mayor. Daarmede werd in vervlogen tijden de belangrijkheid van hun plaats aangeduid, onderstreept. Dit is iets heel anders dan hetgeen wij bij onze oosterburen kennen, waar men in een en dezelfde plaats heeft een Oberbürgermeister en een Bürgermeister. Ik pleit niet voor de Duitse, maar wel voor de Engelse gedachte; deze zou ik willen overbrengen naar ons land. Als proeve ener naamgeving voor de burgemeesters der grootste drie gemeenten heb ik twee suggesties. Met verwijzing naar de historie zou het „stadhouder” kunnen zijn en als woord van onze eigen tijd klinkt ons misschien „commisaris” niet slecht in de oren. Wanneer U, Mijnheer de Voorzitter, wat ook de bedoeling is, dit terecht als een grapje wilt beschouwen, hoop ik toch, dat de bewindsman de ondertoon van ernst in mijn woorden zal hebben verstaan.

Mijnheer de Voorzitter! Ik ben bezig over burgemeesters te spreken. Ik wil beslist geen overdreven angst koesteren vanwege recente moeilijkheden in een aantal gemeenten om bepaalde burgemeesters. Het verschrijvingsprobleem — nu spreek ik werkelijk over verschrijving en niet over herschrijving — ga ik hier niet aan de orde stellen, niet alleen niet om des tijds wille, maar ook omdat er in de Tweede Kamer langdurig en diepgaand over is gesproken en omdat de geachte afgevaardigde Tjalma op dit spreekgestoelte dit probleem ook reeds heeft aangeroerd. Het is voldoende, wanneer dit door een van ons hier gebeurd en in dit opzicht wil ik zijn woorden gaarne onderstrepen.

Ik ben niet erg ongerust; ik heb helemaal geen overdreven angst. Ik kan ook niet zeggen, dat ik helemaal gerust ben. Wij moeten toch wel erkennen, dat het burgemeestersambt geen eenvoudig ambt is, zelfs niet in de kleine, de zeer kleine en in de allerkleinste gemeenten. Het eist van de betrokkenen een leven in een glazen huis. Ik ben het niet altijd eens met deze Minister; ik ben het zelfs zeer vaak oneens met hem; dat zal straks ook wel blijken en het is zo juist al gebleken. De Minister heeft in de Tweede Kamer gezegd hoe hij dat leven in een glazen huis ziet en daarmede ben ik het volstrekt eens. Hij zegt:

„Onverlet zal moeten blijven de positie van de burgemeester als gezagsdrager, die op grond van een beleidsbeslissing, terwijl hij niets strafbaars heeft gedaan en misschien voor een gewoon burger zelfs helemaal niets laakbaars heeft gedaan, niettemin toch moet worden ontslagen.”.

Ik heb al gezegd, dat ik het hiermede volkomen eens ben, maar dit betekent dan toch ook, dat de tegenwoordige volstrekt discretionaire mogelijkheid om een wachtgeld te geven

een juridische onderbouw moet krijgen. Hierbij moet dan toch ook vanzelfsprekend aan de orde komen wat er moet gebeuren, wanneer om een dergelijke beleidsbeslissing aan het einde van een zesjarige periode geen herbenoeming kan volgen. Er kunnen zich natuurlijk nog veel meer casusposities voordoen. Ik kan die gaan bedenken, maar zal dat niet doen, want de Minister heeft ons toegezegd hierover te zullen denken. Hij was er voor zich zelf bij de behandeling van de begroting in de Tweede Kamer niet uit of hij alleen maar over deze zaken zou denken of dat hij zou overwegen om van het ambt van burgemeester „iets anders” te maken dan het op het ogenblik is. Wij zijn van mening, dat, met behoud van de hoogte van het ambt, de juridische vormgeving beslist beter kan zijn, en zijn voor het „anders”, dat de Minister nu heeft gezegd toch eigenlijk niet te willen, beslist bij voorbaat niet bang. De Minister wil alleen maar bijschaven, zoals hij ook de gemeentewet alleen maar wil bijschaven door haar partieel te wijzigen.

Ik zou de Minister willen herinneren aan een spreekwoord, dat begint met: zachte heelmeeesters, te meer omdat met een gezond burgemeesterskorps samenhangt de grootte van de gemeente. Bij een goede, behoorlijke gemeentelijke herindeling in Nederland wordt het burgemeestersambt plotseling, ineens, weer een veel boeiender ambt. Zo ziet U, dat het een buitengewoon complex probleem is. Het is echter ook een probleem, dat met grote kracht moet worden aangepakt en waarin men niet alleen maar moet willen schaven, doch waaruit men werkelijk ook weleens wat moet uitsnijden om iets nieuws te maken.

Ik heb gesproken over de juridische vormgeving van het burgemeestersambt. Ik spreek niet over betere salariering en ik ga ook niet spreken over een betere regeling van de vergoeding voor de ambtswoning. Daarover is bij de behandeling van de begroting van Binnenlandse Zaken in de Tweede Kamer uitvoerig gediscussieerd. Hiervoor zijn trouwens voorzieningen getroffen, die natuurlijk nog wel weer iets zouden kunnen worden verfijnd, maar die in hun algemeenheid toch niet zo slecht zijn. Ik wil echter wel de vraag stellen of zij voldoende zijn om een redelijke zekerheid te hebben, dat geschikte personen het burgemeestersambt in kleine, heel kleine, grotere, grote en zelfs de allergrootste gemeenten zullen ambiëren. Immers, alleen wanneer er voldoende aanbod komt, kunnen de Minister en zijn adviseurs scherp selecteren. Een scherpe selectie voor burgemeestersbenoemingen stellen wij allen — en natuurlijk ook de Minister — bijzonder op prijs. Criterium mag zeker niet zijn of men al vaak in provinciale en departementale wachtkamers heeft geantichambreerd. Criterium moet wel zijn hoe het staat met de persoonlijkheid, hoe het staat met de betrouwbaarheid, met het karakter, zoals het is uitgedrukt in de Tweede Kamer, en last but not least hoe het staat met de bestuursbekwaamheid, want dat is het allerbelangrijkste, van de sollicitanten. Bij dit alles moet natuurlijk de Minister en moeten zeker zijn adviseurs — en het Nederlandse volk moet erop kunnen rekenen, dat dit zo is — bekend zijn met de plaatselijke verhoudingen. Zijn adviseurs moeten niet alleen geacht worden daarmede bekend te zijn, zij moeten daarmede in feite, in werkelijkheid, bekend zijn. Zij moeten heel goed weten wat er loos is in de betrokken gemeente en dit in hun adviezen verwerken.

Vrijdag jl. stond in het „Algemeen Dagblad” een bericht dat de burgemeester van Mill de secretaris eigenhandig buiten de deur van zijn kamer had gezet, en het heette in het courantenbericht, dat de beide heren al sinds jaren elkaars rivalen waren, eigenlijk al hun hele volwassen leven. Ten slotte werd de een benoemd in de plaats, waar de ander al vijftien jaar had gewerkt en nu gemeentesecretaris is.

Ik distantieer mij geheel van deze kwestie, ook van de juistheid daarvan. Ik weet er niets van, maar ik grijp dit bericht alleen maar aan om op te merken, dat dergelijke achtergronden bij een benoeming bekend moeten zijn, want zo iets kan vooral

Zeelenberg

in kleine gemeenten doorslaggevend zijn naar de ene of de andere kant. Is de Minister ervan overtuigd, dat de Commissarissen van de Koningin, want dat zijn zijn voornaamste adviseurs in deze zaken, alvorens zij tot hun aanbeveling komen, ook dergelijke aspecten laten wegen? Zij kunnen immers beslissend zijn niet alleen voor de goede uitoefening, maar ook voor het hoog houden van het ambt.

Even beslissend daarvoor natuurlijk, Mijnheer de Voorzitter, is de politieke gezindheid van de kandidaat. De Minister heeft in de witte stukken de stelling onderschreven, dat het burgemeesterskorps als geheel in zijn politieke samenstelling niet te ver dient af te wijken van de politieke samenstelling van het Nederlandse volk. Ik zou nu de Minister willen vragen of daaruit voortvloeit, dat de politieke gezindheid van de burgemeester niet behoort af te wijken van de politieke samenstelling van de betrokken gemeente, m.a.w. behoort overeen te stemmen met die van de grootste bevolkingsgroep in die gemeente, c.q. met de grootste fractie uit de gemeenteraad. Mijn fractiegenoten en ik, Mijnheer de Voorzitter, zouden een dergelijke parafrase van de mening van de Minister, waarbij hij zich aansluit, de juiste achten. In dit verband wil ik de aandacht van de Minister vragen voor een bericht in „Het Parool” van 3 februari jl. Onder de kop „Minister zoekt V.V.D.-er voor Amersfoort” lees ik:

„In regeringskringen streeft men ernaar de post van burgemeester van Amersfoort, die na de pensionering van de heer H. Molendijk vacant is, te laten bezetten door een V.V.D.-er. De minister van binnenlandse zaken, mr. E. H. Toxopeus, zou bereid zijn medewerking te geven aan de benoeming van een aangesloten liberaal. Deze moet dan echter van voldoende formaat zijn” — n.b. zou ik willen zeggen — „voor een gemeente van de omvang als Amersfoort.

De tot nu toe door de V.V.D. naar voren gebrachte kandidaten hebben kennelijk niet de instemming” — het is altijd nog het krantebericht — „van de minister kunnen krijgen. Wel zijn één of meer acceptabele liberalen genoemd, die echter geen lid van de V.V.D. waren en ook geen lid wensten te worden.

Minister Toxopeus heeft enkele niet-liberale kandidaten ontvangen, die naar de post hebben gesolliciteerd en daarvoor mogelijk kans maken, wanneer er geen geschikte „echte” V.V.D.-er kan worden gevonden.”.

Niet alleen zou ik gaarne vernemen, Mijnheer de Voorzitter, of in dit bericht de instelling van de bewindsman ten opzichte van deze vacature juist is weergegeven, maar ook zou ik willen opmerken, dat mijn fractiegenoten een dergelijke instelling, wanneer deze zou bestaan — dat weten wij niet; wij relativeren het dus —, volkomen onjuist achten. Wij zijn van mening, dat in Amersfoort, met 33 pct. P.v.d.A.-stemmen, 23,3 pct. K.V.P.-stemmen en 15,4 pct. V.V.D.-stemmen, opnieuw een P.v.d.A.-burgemeester behoort te worden benoemd. Wij achten het onjuist, dat Velsen geen P.v.d.A.-burgemeester heeft gekregen, en zullen het onjuist achten, als dit voor Hengelo niet zou gebeuren. Ik zeg dit, Mijnheer de Voorzitter, met zoveel zelfvertrouwen, omdat ik weet, dat zeer geschikte P.v.d.A.-kandidaten voor vacatures als deze beschikbaar zijn. Wanneer er in Amersfoort niet opnieuw een P.v.d.A.-burgemeester zou komen, zou dit betekenen, dat in de provincie Utrecht, waarin twee leden van het college van Gedeputeerde Staten lid van de P.v.d.A. zijn, nog slechts één burgemeester op de 39 — dat zou dan alleen zijn de burgemeester van Zeist — van deze partij deel zou uitmaken. Dit achten mijn fractiegenoten en ik, als het zou gebeuren — wij vertrouwen, dat het niet gebeurt —, een volstrekt scheeftrekken van de verhoudingen, waarvoor wij geen goed woord zouden overhebben. Het doet mij daarom juist in dit verband leed, dat de Minister afwijzend heeft gestaan tegenover een verzoek, in het voorlopig verslag van de Tweede Kamer gedaan — en uit de bewoordingen meen ik

te hebben opgemaakt, dat de kant, waarvan het komt, hoewel het verslag anoniem is, de Minister toch beslist niet onwelgevallig is —, om gegevens te verstrekken over de politieke samenstelling van het korps. Het is mij nl. een raadsel, dat de Minister heeft kunnen antwoorden, dat van een aantal functionarissen niet bekend is of zij bij een politieke partij zijn aangesloten dan wel hoe zij politiek georiënteerd zijn. Wordt daarover niet gesproken bij een benoeming of herbenoeming? Bij iedere benoeming of herbenoeming behoort dit ter sprake te komen en hoort de Minister dit te weten. De enige afwijking, die erin kan zitten, is, dat gedurende een zesjarige periode de betrokkene bedankt voor, lid wordt van of verwisselt van een partij. Nu, dit pleegt in de regel niet geheel geruisloos te gebeuren. Ik ben dus van mening, dat de Minister beslist niet zo geheimzinnig behoeft te doen met de politieke kaart van het burgemeesterskorps, uit vrees voor onjuiste conclusies. Ik zou er daarom op willen aandringen, dat het ten departemente opgemaakte overzicht — de Minister zegt, dat dit is opgemaakt — wordt gepubliceerd. Wij zijn er vooral in geïnteresseerd te weten hoe in de verschillende gemeentelijke groepen, bij de grootste — iedereen weet hoe het ligt bij deze drie, maar uit een oogpunt van systematiek begin ik ermee —, de grote, de middelgrote, de kleine, de kleinere en de heel kleine gemeenten de politieke kleur van de burgemeester is.

Mijnheer de Voorzitter! Ik eindig hiermede dat gedeelte van mijn betoog, dat speciaal gewijd is aan de burgemeesters, en ga over tot bespreking van een ander deel, waarboven ik „Financiën” zou kunnen zetten. Ik ben begonnen met te zeggen, dat ik niet wilde spreken over de wet financiële verhouding. Ik wil dat ook echt niet doen. In de Tweede Kamer heeft men ook steeds gezegd, dat men er niet over wilde spreken, maar bij het doorlezen van de *Handelingen* heb ik toch wel het gevoel gehad, dat men er soms vrij diep in is gedoken. Ik ga beslist niet het wetsontwerp financiële verhouding toch maar aan de orde stellen. Wel wil ik de hoop uitspreken, dat de Tweede Kamer dit wetsontwerp niet rijp voor openbare behandeling zal verklaren alvorens de wetsontwerpen op de wegenfinanciering en op de plaatselijke belastingen zijn uitgekomen en alvorens de praktische werking van de verfijningen zal zijn geconcretiseerd. Ik zou nog graag willen weten of het wetsontwerp over de wegenfinanciering, dat volgens de memorie van antwoord aan deze Kamer voor de gemeenten een verbetering inhoudt van 12 miljoen, alleen maar betreft de wegen buiten de bebouwde kom of dat het ook zal inhouden een regeling voor de belangrijke verkeersstraversen in de bebouwde kom. In dat geval zou 12 miljoen meer mij wel schrielen lijken. Ik ben zeer benieuwd wat de Minister hierop te antwoorden heeft en of wij, zo het alleen maar geldt voor wegen buiten de bebouwde kom, dan nog een regeling voor de belangrijke verkeersstraversen mogen tegemoet zien.

Hoe dit nu ook zij: of de Tweede Kamer dit wetsontwerp financiële verhouding pas wanneer deze wetsontwerpen zijn verschenen rijp voor openbare behandeling zal verklaren of niet, het zal in elk geval nog een aantal maanden duren, op zijn allergeunstigst gesproken, voordat de nieuwe wet in werking zal treden. Meent de Minister daarom niet, dat er weer zo spoedig mogelijk een wetje moet komen, dat aan de huidige financiële verhouding voor 1961 ook werking geeft? Wij leven op dit stuk op het ogenblik weer in een volkomen wetteloos tijdperk. Ik denk toch niet, dat de Minister nu weer tot juni 1961 zal willen wachten, zoals hij verleden jaar tot juni 1960 heeft gewacht, voordat hij de financiële verhouding tussen Rijk en gemeenten onderbouwt.

Wanneer ik niet spreek over het wetsontwerp inzake de financiële verhouding, dan wil ik mijn zwijgzaamheid toch beslist niet uitstreken tot de maatregelen ter zake van de financiering van de gemeentelijke kapitaalsuitgaven.

„De Minister wil het goed verlopend proces tot sanering van de liquiditeitspositie van de gemeenten volledig

Zeelenberg

ten einde brengen. Hij neemt aan, dat het tijdstip, waarop de thans geldende maatregelen kunnen worden ingetrokken, binnen afzienbare tijd zal zijn bereikt."

Dit is precies hetzelfde citaat, dat de heer Tjalma zo juist op dit spreekgestoelte heeft gegeven. Ik zou nu weleens van de Minister willen zien, dat hij klare wijn schonk en dat hij ons nu eens ging vertellen wanneer het zo ver is. Waarom zegt deze Minister, die de voorvechter behoort te zijn van de Nederlandse gemeenten, niet, dat de tijd is aangebroken, bij voorbeeld als de gemeenten geen netto vlottende schuld meer hebben? Op blz. 18 van de memorie van antwoord aan de Tweede Kamer — in de memorie van antwoord aan deze Kamer staan heel weinig cijfers; in eerstgenoemde memorie staan veel meer cijfers — staat te lezen, dat de bruto vlottende schuld van de gemeenten op 30 september 1960 602 miljoen bedroeg. In de jongste maandstatistiek van het financieuzen, die nu net is uitgekomen, staat vermeld, dat deze toen 424 miljoen netto bedroeg en na aftrek van de gemeentegiro van Amsterdam was het maar 342 miljoen. Deze cijfers geven mij als het ware ter zijde deze vraag in de mond: Waarom spreekt men tegenwoordig toch voortdurend in de stukken van de bruto vlottende schuld in plaats van de netto vlottende schuld? Dit betekent toch niet, hoewel het erop lijkt, dat de Minister er behoefte aan heeft om de toestand van de gemeenten zwarter te schilderen dan die in werkelijkheid is? Door deze getallen bruto te geven komen de gemeenten in een nadeliger daglicht te staan dan zij in werkelijkheid staan. Het zal wel een diepe achtergrond hebben, maar deze diepe achtergrond kan ik, Mijnheer de Voorzitter, met mijn bescheiden krachten toch beslist niet peilen. Met een netto vlottende schuld van 342 miljoen per 30 september 1960 — het is nu beslist veel beter; daarvan heeft de Minister de cijfers; ik niet — is er aan de gemeentelijke financiële hemel geen enkel vuiltje meer. Maar waarom wachten wij dan toch met het beëindigen van het circulaireregime? Wenst de Minister het beëindigen van dit regime nu werkelijk te doen samenvallen met het aangekondigde wetsontwerp op de kapitaalsuitgaven? Staat hij te dezen op het standpunt, dat de Minister van Financiën heeft verkondigd? Wij zijn het ermede eens, dat onder bepaalde omstandigheden bij het entameren van kapitaalsuitgaven zekerheid moet worden geëist omtrent de mogelijkheid van vaste financiering van deze uitgaven, en ook, dat in geval van verstoring van de kapitaalmarkt aan de Regering bevoegdheden worden toegekend, die de financiering van de evenbedoelde uitgaven binnen het raam van de door de kapitaalmarkt geboden mogelijkheden kunnen bevorderen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb dit expres zo algemeen gezegd, omdat wij het hiermee eens zijn, niet alleen met betrekking tot de gemeenten, maar ook wensen voor de investeringen in de private sector. Wij betreuren het, dat de Minister de aangekondigde wet over de kapitaalsuitgaven tot de gemeenten wil beperken. Uiteraard ons onze vrijheid voorbehoudend met betrekking tot de in het wetsontwerp te geven uitwerking, stellen wij onze sympathie, hoewel wij vinden, dat deze wet niet ver genoeg gaat en dat daarin ook de private sector moest worden betrokken, toch voorop. Wij vinden echter, dat dit wetsontwerp veel te lang uitblijft — het had er al veel eerder moeten zijn —, en achten het, te meer omdat er niet wordt opgeschoten, onjuist, dat men blijft stellen, dat men daarop moet wachten — en dan zeker ook nog moet wachten op de behandeling van het wetsontwerp — met het intrekken van de circulaire van 12 juli 1957 betreffende de investering lagere publiekrechtelijke organen en met het intrekken van de zogenaamde richtlijnen van regeringswege met betrekking tot de rentevoet en andere essentiële voorwaarden van de door de lagere publiekrechtelijke lichamen op te nemen geldleningen. Deze mondvul kan ik bekorten tot het woord „rentegamma". Wij vinden het onjuist, dat op de indiening en misschien de afhandeling van dit wets-

ontwerp wordt gewacht met het intrekken van de circulaire van 12 juli 1957 en met het intrekken van het rentegamma. Er is een tijd geweest, Mijnheer de Voorzitter, waarin het rentegamma praktisch buiten werking was doordat de marktrente lager lag dan de gammarente. Formeel waren toen de richtlijnen nog van kracht, maar in 1957 zijn zij weer een grote rol gaan spelen en zij spelen nog steeds een grote rol. Wanneer de Minister nu niet op zijn tijd let, zou hem de mogelijkheid ontgaan, samen met zijn collega van Financiën het rentegamma formeel buiten werking te stellen, voordat het praktisch buiten werking raakt. En wat is er dan voor deze Minister van Binnenlandse Zaken nog voor aardigs aan? Na alles, wat er in de laatste jaren gebeurd is, zou het voor de Minister van Binnenlandse Zaken, die het voorrecht heeft, in deze tijd op deze stoel te zitten, een eer moeten zijn om het rentegamma en die circulaire in te trekken.

Wanneer het rentegamma door een nu vlug voor zich zelf de eer opeisende Minister buiten werking zou worden gesteld of, wanneer de Minister dit niet doet, straks praktisch buiten werking raakt, zijn de gemeenten nog vastgestrikt door de circulaire van 12 juli 1957. Kort geformuleerd, komt deze circulaire hierop neer: mijn ambtgenoot van Financiën en ik — dit is dan de Minister van Binnenlandse Zaken; dit begrijpt U toch wel? — zijn van mening, dat nieuwe investeringen alleen dan ter hand kunnen worden genomen, als de financiering met vast geld verzekerd is. Deze circulaire staat vandaag aan de dag in de weg aan de gezonde gemeentelijke politiek om tot aan de zogenaamde kasgeldnorm met kort geld te financieren. Het is een spel met woorden, dit te ontkennen, zoals de Minister van Financiën op blz. 8 van de memorie van antwoord op de miljoenennota heeft gedaan, toen hij daar zei: ook onder de huidige omstandigheden staat het de gemeenten vrij, vlottend te financieren tegen de zogenaamde kasgeldnorm.

Mijnheer de Voorzitter! Dit mag immers in het systeem van de circulaire alleen, als de financiering met vast geld is verzekerd. Het vooraf verzekerd zijn van kapitaalmiddelen kost niet weinig aan rente en aan bereidstellingsprovisie. Wanneer de Minister zegt, dat de gemeenten vrij zijn vlottend te financieren binnen de kasgeldnorm, dan kan dit in het systeem van de circulaire van 12 juli 1957 niet anders betekenen dan dat een gemeente, waarvan ik als voorbeeld stel, dat haar kasgeldnorm 1 miljoen is, een school of een zwembad tot dat bedrag van 1 miljoen vlottend mag financieren, wanneer deze hier of daar eerst een lening voor dat bedrag heeft afgesloten, te storten na een zekere termijn.

Mijnheer de Voorzitter! Dit is de kasgeldnorm in haar tegendeel doen verkeren, want deze is gegeven om de gemeenten binnen een redelijke marge voor te financieren en deze goedkope financiering is er niet meer bij, wanneer naast de kasgelden een lening op lange termijn moet zijn overeengekomen. Bovendien is het dan ook onmogelijk — ik spreek nu uit de praktijk — voor alle kapitaalwerken leningen met juist geplande valuta in de toekomst te sluiten. De planning op lange termijn, gesynchroniseerd met opnamedata voor leningen, mislukt beslist. Hier komt bij, dat de spaarbanken aan dit geplande lenen op lange termijn niet kunnen meedoen. Deze leggen zich tevoren niet vast. Natuurlijk mogen de gemeenten — ik laat er geen enkele twijfel over bestaan, dat ik er zo over denk — niet te veel met kasgeld financieren. De ellende is geweest, dat enerzijds mede door onvoldoende toezicht van Gedeputeerde Staten — dat onderstreep ik, want dat is ook zo geweest — de gemeenten, toen het niet nodig was, alleen omdat het goedkoop was, te veel voorfinancierden en dat anderzijds het rentegamma de gemeenten dwong voor te financieren, omdat de toegang tot de kapitaalmarkt voor hen versperd was. Nu dit voor abnormale tijden terecht wordt voorzien in het wetsontwerp, waarvan reeds maandenlang wordt gezegd, dat het zal worden ingediend, is er geen enkele reden dit voor normale tijden tot aan de kasgeldnorm te verbieden of te beperken. Het kan toch niet werkelijk als een bezwaar worden gevoeld,

Zeelenberg e. a.

dat het verbod, de circulaire dus van 12 juli 1957, zou worden opgeheven voordat de in voorbereiding zijnde wet op de gemeentelijke kapitaaluitgaven in behouden haven is. Want een zeker interregnum zou nu toch wel verantwoord zijn. Voordat het klimaat zou zijn omgeslagen, zal de wet, welke onder bepaalde omstandigheden bij verstoring van de kapitaalmarkt de gemeenten aan zekere banden legt, behandeld zijn. Intussen zullen Gedeputeerde Staten, geleerd door het verleden, heus wel nauwlettend toezien, dat de gemeenten niet te veel en te goedkoop gaan voorfinancieren. Ik hoop, dat de Minister, die de natuurlijke beschermer is van de gemeenten, hun de vrijheid, samengekoppeld met de gedachte van het interregnum, op dit punt zal willen hergeven en dit vooral bij zijn collega van Financiën zal willen bepleiten. De gemeenten willen zich dan heus wil realiseren, dat er lopende betalingsverplichtingen zijn. Ik neem aan, dat dit hetzelfde is als wat wij enige jaren geleden betitelden als pipeline. Dit is een gedachte, die de laatste tijd vooral in de stukken naar voren komt. Er wordt aangenomen, dat er circa 1 miljard lopende betalingsverplichtingen zijn en dat deze niet gedekt zijn door toekomstige langlopende leningen. Hoe komt de Minister aan dat cijfer van 1 miljard? Dat zou ik gaarne willen weten.

Deze ongedekte verplichtingen vormen inderdaad een potentiële vlottende schuld, indien niet tijdig tot dekking zou kunnen worden overgegaan. Daarom wordt het door de Minister wenselijk geacht, dat de consolidatie van gemeentelijke vlottende schuld zo ver wordt voortgezet, dat de bruto vlottende schuld zowel als de ongedekte pipeline worden gereduceerd tot een zodanig niveau, dat de liquiditeitspositie van de gemeenten niet opnieuw wordt bedreigd, als te zijner tijd weer eens een verkrapting op de kapitaalmarkt zou optreden.

Mijn laatste concrete vraag is: moet hieruit nu worden afgeleid, dat de kasgeldnorm als enig criterium voor de beoordeling van de vlottende-schuldpositie van de gemeenten is losgelaten en dat er een nieuw criterium bijkomt? Wat dat nieuwe criterium is en op welk niveau het komt te liggen, wordt niet aangeduid. De Minister wil, zoals op zoveel punten, ook op dit punt de onzekerheid niet opheffen. Hij verwijst daarbij naar het reeds zo vaak besproken en aangekondigde wetsontwerp op de kapitaalsuitgaven en geraakt zo in een periode van nietsdoen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik wilde, dat de Minister nu eindelijk eens uit deze periode trad. Laat hij nu eindelijk een opening van zaken geven. Laat hij nu eens doorzetten en ervoor zorgen, dat de gemeenten zich nu, in het interregnum, in afwachting van wat komen gaat, in financieel opzicht van hun klusters kunnen bevrijden.

De vergadering wordt te 16.11 uur geschorst en te 16.34 uur hervat.

De heer **Reijers** (C.H.U.): Mijnheer de Voorzitter! Uit het antwoord van de Minister, vervat in stuk nr. 57a, blijkt, dat het vraagstuk van de bestuurlijke decentralisatie niet zo eenvoudig is.

Wij zouden zelfs zeggen, dat het antwoord aan deze Kamer nog iets pessimistischer uitgevallen is dan de memorie van antwoord aan de Tweede Kamer. Daar kon nog met een zeker optimisme 's Ministers verblijf in Nieuw-Guinea als een acceptabele reden gebruikt worden voor het niet voltooiën van de behandeling van zijn nota aan de Ministerraad. Nu wordt over deze nota niet veel meer gezegd dan alleen, dat de eerste fase van het desbetreffende onderzoek thans is afgesloten. Afgesloten met de kennisgeving, dat de decentralisatie geen eenvoudige zaak is, dat de resultaten niet spectaculair kunnen zijn, en de Minister vervolgt, reeds eerder te hebben doen blijken, dat dit ook niet werd verwacht. Uiteindelijk wijst de Minister er dan op, dat het nuttig is, ook bescheiden mogelijkheden van decentralisatie op te sporen en te verwezenlijken. Gelijk het een verstandig Minister betaamt, beschikt de Minister in deze min of meer neergaande

Reijers

lijn gelukkig nog over de commissie territoriale decentralisatie, die hopelijk nog ontdekkingen te dezen kan doen, welke de Regering aanleiding geven haar beleid met betrekking tot de decentralisatie in concrete voorstellen te doen resulteren. Wij lezen dit bijzonder fraaie einde van de eerste fase der decentralisatie reeds in stuk nr. 11, blz. 2, linkerkolom.

Het feit echter, dat de Minister spreekt van een eerste fase, verlevendigt de verwachting, dat nog meerdere fasen zullen volgen, die ten slotte tot een bruikbaar resultaat van decentralisatie zullen leiden.

In dit verband slaakte de Minister de verzuchting, dat een eenmaal aanvaarde verantwoordelijkheid van de Regering voor de behartiging van een bepaald belang niet gaarne weer wordt prijsgegeven.

Uiteraard speelt hier de departementale hiërarchie een grote rol. In de menigte der taken ligt de heerlijkheid van de hoofdambtenaar. Hoe meer taken een afdelingschef heeft, hoe gewichtiger zijn functie, en een zeer bruikbaar bestanddeel voor een hogere functiewaardering en promotie. Dit is een weerstand, die de Minister niet moet onderschatten.

Indertijd heb ik het genoeg en misschien ook de eer gehad voorzitter te zijn van een waterleidingbedrijf, omvattende de drinkwatervoorziening van elf plattelandsgemeenten. Ondanks het toezicht van twee colleges van Gedeputeerde Staten en de vereiste deskundige rijksadviezen was bij de stichting van het bedrijf, zacht uitgedrukt, de fout begaan de profijtelijke waterwinning in handen van een particuliere naamloze vennootschap te stellen en het uitgebreide, in de veenbodem eeuwig lekkend distributieapparaat in handen van de gemeenten. Hoe meer lekkage aan de kant van de gemeenten, hoe meer winst voor de N.V.

Toen wij ten slotte de grote meerderheid der aandelen van deze N.V. in handen konden krijgen, was een kleine wijziging in de statuten dezer N.V. nodig in verband met het stemrecht. Het bleek toen, dat hiervoor niet alleen de zegen van het Departement van Justitie nodig was, maar ook de goedkeuring van de Departementen van Binnenlandse Zaken, van Defensie, van Verkeer en Waterstaat en van Sociale Zaken en Volksgezondheid. Al deze departementen blijken bij tijd en wijle iets te maken te hebben met waterleidingen.

Met dit al zitten er toch vijf afdelingschefs, die drinkwateraangelegenheden tot hun afdelingstaak mogen rekenen, hetgeen de betekenis en de waarde van hun positie bij de functiewaardering juist kan doen doorslaan naar een hogere rangindeling.

Mijnheer de Voorzitter! Eerlijkheidshalve wil ik hier aan toevoegen: was ik ambtenaar, dan zou ik er ook niets voor gevoelen taken af te stoten, je gevoelt je als iemand, die bij 20 graden vorst genoodzaakt is zijn overjas uit te trekken.

Dan wil ik er nog op wijzen, dat er in deze Kamer leden zijn, zelfs vele leden, die weliswaar vóór de bestuurlijke decentralisatie zijn, maar met behoud van de centralisatie. Op blz. 7 van het voorlopig verslag lees ik, dat vele leden ervoor pleiten het doen van kapitaalsuitgaven wederom op de normale wijze aan de gemeentelijke organen over te laten, dus decentralisatie, maar dat zij in het belang van 's lands economisch evenwicht een zeker centraal toezicht wenselijk achten. Natuurlijk in uiterst dringende noodzaak.

Feitelijk komt deze zienswijze hierop neer, dat men de vrijheid van het gemeentelijk investeringsbeleid wil koppelen aan de vrijheid van de rijksoverheid om het te verbieden.

Het lijkt mij toe, Mijnheer de Voorzitter, dat deze opvatting niet erg bevorderlijk is voor de oplossing van het decentralisatievraagstuk.

De beperking van de gemeentelijke investeringsbevoegdheid op grond van de voorkoming van de ontwrichting van 's lands kapitaalmarkt heeft al zoveel moeilijkheden en ergernis gegeven, dat onze fractie geen behoefte heeft aan de instelling van een beetje rijkstoezicht op grond van de belangen van 's lands economisch evenwicht.